

Miroslaw Skarzyński¹

Logiści w armii bizantyjskiej

W Bizancjum, *logothete* wojska (*logothetēs tou stratiōtikou*) zarządzał finansami i zaopatrzeniem armii. Pierwotnie obowiązki te wypełniał prefekt pretorianów, ale ta ich część, dotycząca wojska, została oddzielona i zawarta w odrębnym zakresie *logothesion*. Pierwszym *logothetēs tou stratiōtikou* był Julian, mianowany w 680 roku. Urząd ten zaniknął po 1088 roku. Dokładny zakres obowiązków *logothete* wojska nie był ściśle określony. Wskazuje się, że nadzorował on opodatkowanie (nakładanie podatków lub zwalnianie z ich płacenia) rodzin żołnierzy. Znane jest również to, że do XI w. wypełniał pewne funkcje prawne. Twierdzi się również, że nadzorował główne dziedziny funkcjonowania wojska, takie jak: zaciąg oddziałów, budowę fortyfikacji, wydatkowanie środków finansowych przeznaczonych na armię. Podwładnymi *logothetēs tou stratiōtikou* byli między innymi: zwierzchnik niższych rangą urzędników departamentu, kontroler finansowy jednostek obrony regionalnej oraz wojsk operacyjnych, urzędnicy odpowiedzialni za rozdział środków finansowych na poszczególne oddziały².

Armia bizantyjska

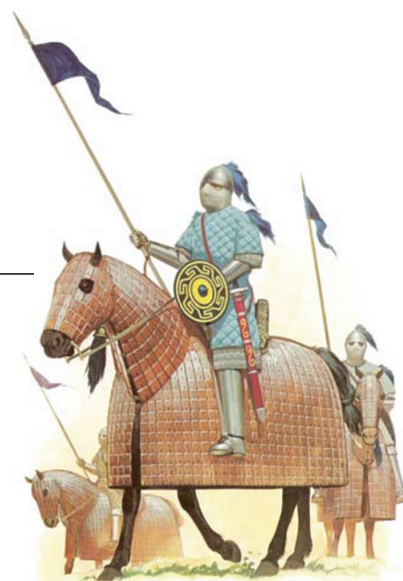
Podstawą sił zbrojnych Cesarstwa Bizantyjskiego była zdyscyplinowana, ciężkozbrojna jazda. Uzbrojenie katafrakta składało się zazwyczaj z łuku, kołczana, długiej piki, miecza o szerokim ostrzu, sztyletu i niekiedy topora bojowego. Jego wyposażenie obejmowało: okrągły lub stożkowaty hełm, z zatkniętą na czubku kitą, kołczugę, stalowe trzewiki, skórzane buty lub nagolenniki, rękawice, okrągłą tarczę. Konie, zwłaszcza oficerów i podoficerów, chroniła kołczuga, podobna do stosowanej przez jeźdźców. Wojska piesze Cesarstwa Bizantyjskiego składały się z piechoty ciężkozbrojnej, wyekwipowanej tak samo jak

katafrakci, i lekkiej, której większość stanowili luznicy³.

Organizacja zaopatrzenia armii

Żołnierz pobierał swój żołd w srebrze po odjęciu kosztów uzbrojenia, konia, odzieży, prowiantu, jakie są mu wydzielane przez intendenturę zarówno w czasie pokoju jak i wojny. W III w. system ten ulegał rozpadowi na skutek coraz częstszych kampanii i dewaluacji srebrnej monety. Na początku IV w. roczny żołd (*stipendium*) zanika zdeprecjonowany przez inflację. W międzyczasie wdrażano system wynagradzania, opierający się z jednej strony na *donativa*, czyli darowiznach pieniężnych rozdzielanych przez cesarza z okazji wstąpienia na tron, urodzin czy innych świątecznych okazji, a z drugiej – na dystrybucji racji żywnościowych – głównie zboża, oliwy, mięsa lub tłuszczu oraz wina, wchodzących w skład *annony*, która jako początkowo doroczna danina została stopniowo włączona w regularny system podatkowy. Podatnicy zostali obciążeni obowiązkiem dostarczania co roku żywności, paszy, odzieży itd. przewidzianych dla armii. Został wypracowany podział ról na tych, którzy zajmowali się pobieraniem danego artykułu żywnościowego, jego transportem do magazynów oraz dostawami dla właściwych oddziałów. Szczegółowe kontrole miały na celu uniemożliwienie nadużyć ze strony organów zaopatrzenia wojskowego ze szkodą dla dostawców, jak i w stosunku do żołnierzy.

System *annony*, który charakteryzował się wysokim stopniem złożoności, kompleksowością oraz poziomem tak jej pobierania jak i dystrybucji, był trudny w zarządzaniu i zaczął stopniowo ewoluować. Od około V w. *annona* była najczęściej pobierana, razem i redystrybuowana żołnierzom – w pieniądzu, a nie w naturze. Jednak przez

Rys. Jazda bizantyjska.

Źródło: <http://img204.imageshack.us/img204/2356/0003eg2.jpg>.

cały V i VI w., żołd był w dalszym ciągu wyrażany w odniesieniu do *annony*. W czasach cesarza Justyniana żołnierz otrzymywał *annona* w wysokości 5, centurion – 15, a trybun – 40 solidów (1 solid = 4,55 g złota).

Pod koniec VI w. pojęcie *annony* zanikło wraz ze zmniejszaniem się stacjonujących na stałe w jednym miejscu garnizonów wojska. Początkowo zaczynało się wtedy mówić o *roga*, co jest terminem (zapożyczonym z łaciny) oznaczającym żołd. Niestety trudno jednoznacznie określić, jaka część płatności w pieniądzu, a jaka w naturze stanowiła wynagrodzenie żołnierza⁴.

Podsumowanie

Na zaspokojenie potrzeb materiałowych wojsk bizantyjskich miały wpływ takie czynniki krytyczne jak⁵: liczebność armii, dyslokacja wojsk (intensywność, skala i odległość przemieszczeń oddziałów), sytuacja demograficzna, skala produkcji rolnej (wielkość zbiorów), klimat, pora roku, warunki atmosferyczne, zasobność regionu, sytuacja lokalna, gęstość i stan dróg – możliwość wykorzystania w dostawach transportu pieszego, jucznego bądź zaprzęgowego.

Rozbudowany system zaspokojenia potrzeb materiałowych wojsk i wielość różnorodnych czynników mających wpływ na jego funkcjonowanie utrudniały pracę ówczesnych logistów wojskowych.

¹ Dr hab. M. Skarzyński jest pracownikiem Zakładu Organizacji i Zarządzania Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu oraz Instytutu Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu (*przyp. red.*).

² http://en.wikipedia.org/wiki/Logothetes_tou_stratiotikou.

³ Dupuy R. E., Dupuy T. N., *Historia wojskowości. Starożytność – średniowiecze*, D. W. Bellona, O. W. Rytm, Warszawa 1999, s. 199-200.

⁴ Morrisson C. (red.), *Świat Bizancjum. T. 1. Cesarstwo Wschodniorzymskie 330-641*, Wyd. WAM, Kraków 2007, s. 202-204; Madgearu A., *A Logistic Echelon of the Romano-Byzantine Army in the Sixth Century – quaestura exercitus iustinianiani – „Romanian Military Thinking”* 2009, nr 3, s. 139, 142.

⁵ Hacker B. C., Review – Pryor J. H., *Logistics of Warfare in the Age of the Crusades: Proceedings of a Workshop held at the Centre for Medieval Studies, University of Sydney, 30.09-4.10.2002*, s. 136, http://www.ircps.org/publications/aestimatio/pdf/Volume3/2006-11-01_Hacker.pdf.